

Akinek a hobbija és a szenvedélye a zene

Medveczky Ádám karmester Prima Primissima díjat kapott

Idén tizennegyedik alkalommal vehették át a Prima Primissima díjakat a magyar szellemi élet, a művészet, a tudomány és a sport jeles képviselői a Művészetek Palotájában. A magyar zeneművészet kategóriájában Medveczky Ádám karmester kapta az elismerést.

! Szívből gratulálok a Prima Primissima díjhoz! Milyen érzés díjazottnak lenni?

– Köszönöm szépen! Nehéz elkerülni, hogy az ember nagy szavakat mondjon; rendkívül felemelő és boldogító érzés! Most próbálok feldolgozni magamban ezt az egészet, s persze a helyére tenni, nehogy önelégült legyek. Ez egy igazán csodálatos dolog; őszintén örülök neki. Régebben csak távolról követtem a díjjal kapcsolatos eseményeket, így amikor ősszel szóltak, hogy fel vagyok terjesztve a díjazandók közé, az eléggé váratlanul ért és nagy boldogság volt. Szerencsére mindig kaptam visszajelzést a munkámról, különböző elismeréseket; közöttük egészen rangosakat is, mint a Kossuth-díj, a Liszt-díj, vagy az Érdemes művész cím. Különösen becses számomra az az aranypálca, amit az operaházi muzikusoktól kaptam. Ami a Prima Primissima díj kapcsán igazán felemelő volt, az az emberek reagálása, és szeretete. A fiaim facebookja tele van gyönyörűbbnél gyönyörűbb szövegekkel és gratulációkkal, jókívánásokkal. Az utcán is megállítanak emberek, hogy mondjanak egy-két kedves gondolatot. Nagyon nagy megtiszteltetés, hogy megkaphattam.

! Van-e különbség a feladatokban, amióta átvette a díjat?

– Nincsen. Tennivalók továbbra is vannak, ugyanúgy teszem a dolgom, ahogy tudom. Újabb és újabb felkéréseket kapok, ami azt mutatja, hogy van igény a folytatásra; amíg a Jóisten engedi, addig csinálom ezt a dolgot és viszem előre.

! Ön ütőhangszeresként kezdte a pályáját; mennyiben segítik az ütős tanulmányok a karmesteri tevékenységét?

– Általában: a karmesternek nagyon jót tesz a zenekari múlt. Azok a kollégáim, akik zenekarban játszottak és karmesterek lettek, mind sokat merítenek ebből. A zenekarban ülve megtanulja az ember a zené-

szer reagálását, főleg pedagógiai és pszichológiai szempontból. A saját bőrén érzi, hogy mit szeret egy zenekar a karmesteren, mi az, amit ki nem áll; mi az, amitől felborzolódik, és mi az, amit díjaz. Ott az ember megérzi és megtanulja, hogyan kell próbálni, mit kell próbálni, milyen szavakat lehet használni. Másrészt egy olyan repertoárt ismer meg, ami később a kenyere kell, hogy legyen. Én az Állami Hangversenyzenekarban tanultam meg 9 év alatt az egész szimfonikus repertoárt, méghozzá nagyszerű karmesterekkel: Stokowskival, Ansermet-vel, Arosovval, az akkor még ifjú Zubin Mehtával és Lorin Masellel dolgozhattam. Nem is beszélve arról, hogy az állandó karmesterünk Ferencsik János volt. Őt minden idők egyik legjobb magyar karmesterének tartom.

! Ferencsikről köztudott, hogy nagyon pontos ütésekkel dolgozott, mindig tiszta, egyértelmű jelzéseket adott. A vezénylésben nyilván szerepe van az egyéni alkatnak is; mennyire tanulható ez az ütéstechnika?

– Én direkt nem tanultam. Valahogy mélyen a hatása alá kerültem. Amikor később egy művel foglalkoztam, mindig elképzeltem, hogy Ferencsik hogyan csinálná. Anélkül, hogy szándékosan utánoztam volna: hasonlóak voltak a mozdulataim. Többször mondták a kollégák, hogy úgy vezényelek, mintha Ferencsik állna ott. Én ezt nem érzem plágiumnak, mert teljesen más forrásból fakad: nagy hatással volt rám az az ütési stílus, amire azt szoktuk mondani, hogy „rá lehet támaszkodni”. Ferencsik egyértelmű technikai buktatókat, tempó-váltásokat, megállásokat úgy tudott megoldani, hogy felesleges volt magyarázni, egyszerűen csak mutatta.

! Gyakorló karmesterként is megmaradt a kapcsolata Ferencsikkel?

– Igen, hogyné! Az első, 1974-es karmesterversenyen ő volt a zsűri elnöke. Később

operaelőadásokon is látott. Mondott kritikákat, sokszor elég keményen! De nagyon sokat tanultam tőle akkor is. Más területen is folytatódott a közös munkánk: Kórodi Andrásnak, a főiskolai tanáromnak köszönhetően akkoriban korrepetitor voltam az Operában. Nem is egyszer zongoráztam Ferencsiknek például Rózsalovagot, vagy csemlalóztam a keze alatt a Rodelindában.

! A karmesterképzésben hagyományozódik a ferencsiki vezénylési mód?

– Mivel magam is tanítok a Zeneakadémián – Liget Andrással együtt –, feltétlenül. A vezénylésnek ezt a részét jól lehet tanítani; bizony a mozgást is, nem csak zenét. Erre a mozdulatra így és így reagál a zenekar; ez így nem világos; osztásnál mik a helyes irányok; mikor lehet ellazítani, mikor kell valamit megfogni... Ilyen dolgokban lehet tanácsokat adni, sőt, kell is. Ami nem tanítható: a szuggesztivitás, átadókészség, az a bizonyos sugárzási képesség. Az a csoda, amitől kinyílik a Kékszakállúban az ötödik ajtó, az belül van.

! A zenekari gyakorlatáról már esett szó, de a vezénylésnek és az Operaházhoz fűződő kapcsolatának van egy másik pillére is: az énekhang. Mennyire befolyásolta az, hogy énekesek között nőtt fel?

– Én a kezdet kezdetén rögtön az énekhang felől közelítettem a zenéhez, mert édesanyám, Érsek Mária korrepetitor volt. Délutánonként olyan emberek fordultak meg nálunk, mint Székely Mihály, Simándy József, Tiszay Magda, vagy Osváth Júlia. Ott próbáltak. Nevelőapám, Katona Lajos szintén az operaház művésze volt; kiváló bariton, akinek rengeteg fellépése volt. Énekkel voltam körülvéve; számomra az ének a zene alapja. Most is foglalkozom énekkel, énekesekkel, mert a másik főiskolai tárgyam az opera tanszakon a szerepgyakorlat. Nagyon élvezem ezt a munkát, különösen azért, mert számomra az opera volt a kiindulás, ezen keresztül találtam utat a zenéhez.

! Az Operaházról nem csak az énekhang jut az emberek eszébe, hiszen a társulat jelentős részét alkotják a balettművészek. Ön sokáig nem vezényelt balettenét. Volt valamilyen ellenérzése a balettel kapcsolatban,

vagy ennek az az oka, hogy másféle lehetőségek adódtak?

– Nem, ellenérzés sosem volt bennem! Mindig is szerettem a balettet. Gyerekkoromban még a régi, nagy, Harangozó-féle koreográfiákat láttam. Egyszer be kellett ugranom egy kollégám helyett Seregi híres Rómeó és Júliájába. Életem egyik nagy élménye volt. Én olyan színházat – és szándékosan nem mondom, hogy táncot, zenét, mert mindennek a komplex megvalósulását – ritkán láttam. Akik táncolták, azok mára mind a balett legendái lettek: ifj. Nagy Zoltán, Wolf Katalin, Hágai Katalin, Kevházi Gábor, Szakály György, örökös operaházi tagok. Megtanultam, hogy ugyanúgy, sőt még jobban alkalmazkodni kell, mint az énekhanghoz. Át kellett állnom arra, hogy nem a fülemmel kontrollálom a kíséretet, hanem a szememmel. A mozdulatok nagyságát bemérni – nem volt könnyű! Később rákaptam a balettra. Pártay Lilla megtisztelt azzal, hogy több nagy balettjéhez engem kért meg karmesternek – ilyen volt az Elfújta a szél, a Mozartok, Bartók, most legutóbb a Munkácsyról szóló Aranyecset. A karmesteri pályám teljességéhez hozzátartozik, hogy balettet is vezényeljek. Igaz, hogy nem a klasszikus balett szeretem, inkább a moderneket.

■ Mi a véleménye a muzsikusképzésről: elég nagy hangsúlyt kap az oktatásban a zenekari gyakorlat, vagy elsősorban szólistákat képeznek?

– Régen volt külön szólistaképzés – sokszor hallottuk, hogy valaki „túl jó hegedűs ahhoz, hogy zenekarban játsszon”. Ezt már akkor sem értettem; kitűnő hangszereseket kell képezni, és az élet eldönti, hogy kap-e valaki szólista lehetőséget, vagy nem. Kovács Dénes évekig volt az Operaház koncertmestere, aztán kivált. Egy zenésznek úgy kell készülnie, hogy diploma után valamiből meg kell élnie, és erre tökéletesen megfelel a zenekari játék. Nagyon inspiráló, bőven ad alkalmat az egyéni kvalitások megmutatására. A képzés ma már nincs ennyire szétválasztva. Jó a zenekari oktatás a főiskolán, de a diplomakoncert alkalmával szólistaként is meg kell mutatkozni, aztán a szerencse, képesség, kedv dönti el, hogy valaki hol és hogyan helyezkedik el.

■ Mikor ezek a növendékek bekerülnek a zenekarba, akkor vajon az európai átlaghoz mérve milyen körülmények közé kerülnek?

– A magyar zenekari kultúra teljesen megfelel annak az európai átlagnak, amit én

FORRÁS: SZÉKESHEHÉVÁRI HÍRPORTÁL

tapasztaltam. Dolgoztam a hágai zenekarral, a berlini szimfonikusokkal – ezek is nagyon jó zenekarok, de amikor hazajöttem, láttam, hogy nincs miért szégyenkezünk. Ha olyan a karmester és a műsor, akkor a zenekaraink nagyszerűeket tudnak produkálni, az Opera éppúgy, mint a Rádiózenekar vagy a Nemzeti Filharmónia; a Fesztiválzenekart csak konceretekről ismerem, de sorolhatnám a vidéki együtteseket is. A hozzáállás, a lelkesedés, az odaadás egész magas színvonalra viszi ezeket a zenekarokat. A zenekari muzsikálásnak becsülete lett az utóbbi évtizedekben. Az anyagi oldalt nem ismerem, de tudom, hogy az utóbbi időben elindult egy bérfejlesztés, ami remélem, hogy meghozza az eredményét. Épp ilyen fontos, ha nem még fontosabb a zenetanárok bérének helyre tétele, hiszen óriási a felelősségük: elég egy rossz instrukció az alapoknál, ami aztán évtizedekre kihat. Ha egy tehetséget nem sikerül jól indítani a pályán, akkor az ezt követő csalódás miatt akár félbe is szakadhat egy ígéretes karrier.

■ A zenekari repertoár jelentős részét fejből dirigálja. Mennyire érzi a memorizálást alapvető követelménynek?

– Én úgy tanulok, hogy olvasom a kottát, mint egy regényt, verseskötetet. Többször elolvasom, kialakul bennem – technikailag is –, hogy hogyan csinálnám. Ha van időm, memorizálom a művet. Modern műveknél ez nehéz, hiszen nincs auditív élmény. Sokat vezényelek fejből, de nem ettől függ egy produkció színvonala. Ferencsik akkor volt kirobbanó formában, amikor előtte volt a kotta. Alig nézett bele, de azért ott volt. Ha

elvárták tőle, hogy kívülről dirigáljon, akkor ritkán volt igazán felszabadult. Nem tilos a kottába belenézni, de a klasszikus repertoárt illik kotta nélkül vezényelni. A vizsgákon ezt a karmesterektől mi is megköveteljük Ligetivel. Mikor az ember fejből vezényel, akkor több lehetősége van a szemkontaktusra, jól össze lehet fogni a zenekart. De nem ezen múlik; Stravinsky egyszer Budapesten a Zsoltárszimfóniát vezényelte. Le nem vette a szemét a partitúráról, folyamatosan nézte – a saját művét... Mégis, felemelő élmény volt élőben látni a század egyik legnagyobb zeneszerzőjét.

■ Az elmúlt évtizedek során sokat változott a koncertlátogató közönség összetétele. Ön szerint milyen műsorokkal lehet megszólítani a fiatalokat?

– Ez egy összetett dolog. Nádasdy Kálmán mindig azt mondta: vegyes kosztion kell élni; új műsorszámokra van szükség, de az alap repertoárt nem szabad elhanyagolni. Mozart műveit, Beethovent ébren kell tartani, nem szabad megunni. Modern művek, vagy ritkán játszott művek is kellenek, de nem csak azok. Egyensúlyban kell lennie a klasszikus repertoárnak és az újdonságoknak.

■ Karmesterként mennyire szólhat bele a repertoárválasztásba?

– Mértékkal. Egy szólistát meghívnak, hogy játsszon el egy versenyművet; esetleg a karmester a nyitányt a versenymű elé kiválaszthatja. Önálló programot a Postás zenekar vezetőjeként állíthattam össze, vagy Győrben, mint vezető karmester. Most olykor-olykor kérnek véleményt, de

95%-ban egy kész műsorra kérnek fel. Ezért nem is tervezek, hiszen kapom a feladatokat: így készültem-készülök az operagálára az Erkel színházban a Bolsoj szólistáival, vagy a reformáció emlékkoncertre, ahol Mendelssohn: Reformáció szimfóniájából vezényelek. Győrben érintett vagyok a Traviata felújításában, aztán operai feladatok lesznek inkább. Ezek között szerepel a két nagy Erkel-mű, aminek nagyon örülök, mert ezt mutatni, prédikálni kell a közönségnek. Visszatérve a közönség kérdésére: látogatottak a koncertek, hiába lódtak meg a jegyárak. A fiatalság megszólítása az Operában is, a televízióban is elkezdődött, zeneéhes generációt kell nevelnünk. Kodály mondta: „A zene az életnek olyan szükséglete, mint a levegő. Sokan csak akkor veszik észre, ha már nagyon hiányzik.” Most több olyan sorozat is van, ami testközelbe viszi a zenét, például az Operakalandok. Ennek keretei között mondjuk nyolcszor megy a Bánk bán; mindig más iskola nézi, más 2000 gyerek ismeri meg a művet. Vagy az Operakommandó: fiatal operaénekesek olyan kis helyekre mennek el, ahol koncertek se szerve-

ződnek. Ismertetőt mondanak a művekről, aztán zongorával adnak elő ariákat. Aztán ott van az Opera nagykövetei sorozat: híres operaénekesek mennek el a zeneiskolákba, ott mesélnek az operákról.

! *Érezhető ezeknek a kezdeményezéseknek a hatása?*

– Igen, koncerten is látom az érdeklődő arccokat. Győrben felfigyeltem rá, hogy az ifjúsági hangversenyen csillogó szemmel ülnek a gyerekek. Nyilván nem mindig és nem mindenki, de ha a kétszázból tízet megérintett a zene, akkor már nem volt hiábavaló. Csinálni kell, mert megtörténik a csoda a gyerekekben. Az unokáimon látom, hogy minden gyerek dallal születik; ha hall valamit, táncol, énekel. A zene beljük van építve. A veszély még csak nem is a drog, vagy az alkohol: a közönyösség. A kiégett nihilizmus, a fiatalság semmivel sem törődő mivolta – ezt kell megváltoztatnunk. Ezek kemény szavak, és szerencsére nem vonatkoznak mindenkire. Ám nagy a felelősségünk: hitet kell fakasztanunk, egy követhető ideált kell mutatnunk a fiataloknak.

! *A Magyar Művészeti Akadémia tagjaként talál olyan lehetőségeket, amik segítik ennek a megvalósításában?*

– Igen, az Akadémián keresztül is próbáljuk népszerűsíteni a kultúrát, szervezünk koncerteket. Záborszky Kálmánnal sok olyan tervünk van, ami az ifjúságot érinti. Már létrehoztunk egy, az ifjúságnak szóló koncertet, tavasszal tervezünk még egyet. Minél több ilyen kell!

! *Ennyi terv, ennyiféle program közepette marad ideje egy kicsit mással foglalkozni?*

– Nekem a hobbim és a szenvedélyem a zene, amit csinálok. Ez most kissé szakbarbár álláspontnak tűnik; azért persze olvasok, múzeumba is megyek, a társzművészeteket nagyon szeretem. Ám ha fáradt vagyok, akkor leülök kottát olvasni, mert az tölt fel és az pihentet. Mivel elég népes családom van, ha emberi felüdülésre vágyom, akkor az unokákkal egy fél napra elvegyülök a kertben. A képernyő melletti időket nem szeretem annyira; szerencsés vagyok, hogy egész életemben a zene közelségében lehetek.

Mechler Anna

Szólista és zenekar egyszemélyben

The Violin Alone – egy dokumentumfilm Oláh Vilmossal

Hogyan történik a fekvésváltás folyamata, milyen fehér felhőt rajzol a gyanta, ahogy porzik, hogyan rezeg a húr, mennyire, miben hat egymásra a szerző és az előadó, s végső soron miként is születik meg a muzsika... Mindebbe betekintést nyernek azok, akik megnézik a The Violin Alone című filmet.

Különleges alkotás született ugyanis egy kortárs komponista és egy hegedűművész közös munkájáról. A rendhagyó mozit január 4-től vetítik a filmszínházak az Egyesült Államokban, utána pedig a tévében is sugározzák majd. A tengerentúli premieren Oláh Vilmos is részt vett, hiszen neki íródott a mű, ő és Eric Funk néhány együtt töltött hetéből készített dokumentumfilmet a Montana PBS.

! *Sok éves munka alapján született ez az alkotás, hiszen először 2012-ben mesélt erről az új kompozícióról, s akkor még abban bíztak, hogy a filmet a következő esztendő végén be is mutatják...*

– Igen, pontosan öt évet kellett várni a premierre, nem könnyű ugyanis - még egy amerikai filmgyártónak sem - egy ilyen művészi dokumentumfilm költségvetését előteremtenie. Éppen ezért óriási dolognak tartom, hogy végül mégis látható lesz majd. Két hetet Budapesten, két hetet pedig Montana államban forgattunk, ahol maga

az ötlet és a mű megszületett, ott él ugyanis a szerző, s én otthonában látogattam meg, hogy közösen dolgozzunk a darabon. Említést kell tenni az Emmy- díjas producer-rendező Scott Sterlingről is, hiszen nagyon különleges képi világú mozit alkotott, rendhagyó hangulatú filmet.

! *Hogyan indult útjára ez a darab? Hol találkozott a zeneszerzővel?*

– Eric Funk 2009-ben eljött egy amerikai hangversenyemre, s nagyon megtetszett neki a játékomból komplexitása, sokrétűsége.

Rögtön felajánlotta, ír egy versenyművet, amit nekem dedikál majd. Örültem, hogy készül a számomra egy darab, aminek a kottája néhány hónap múlva meg is érkezett. A legnagyobb meglepetésemre azonban ebben a kompozícióban nem volt zenekar, csupán egyetlen hegedűre íródott az egész. A címe Vili - Concerto for the Violine Alone. Megdöbbentett, hogy a zenekari rész megjelenítése is az én feladatomban, s olyan megjegyzéseket találtam a kottában, mint timpani, oboa, fanfár, stb. Ezzel el is kezdődött egy felfedezőút, hiszen ezeknek a hangszínek-